

able level with all generalized parameters of both the overall level of professional self-fulfilment of the surveyed trade union workers and two its components: internal and external professional self-fulfilment ($p < 0,01$). This fact indicates that self-efficiency is an important factor for person's successful professional self-fulfilment.

Internal motivation is a very important and significant component of professional self-fulfilment. This fact confirms once again feasibility of psychological support to the studied professionals to improve their internal motivation for professional activities that will help them to improve their professional self-fulfilment.

Key words: professional activities; professional self-fulfilment; attributes of self-fulfilment; self-actualization.

УДК 37.0:371.71-053.4

Вус В.І.

СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРИНЦИПІВ К.Д. УШИНСЬКОГО

Вус В.І. Соціальне здоров'я дошкільників у контексті педагогічних принципів К.Д. Ушинського. Стаття присвячена вивченню особливостей генези соціального здоров'я у дошкільників в контексті організації навчально-виховного процесу на засадах педагогіки К.Д. Ушинського. Викладаються та обговорюються результати здійсненого емпіричного дослідження. Зазначається, що характер сприйняття міжособистісної взаємодії та актуальність коопераційних та комунікаційних процесів стають суттєвими чинниками особистісного та соціального розвитку дошкільників. Зауважується необхідність узгодженості виховних впливів батьків та педагогів, збільшення якості мотивації до діяльності, підтримка та розвиток індивідуальності дошкільників.

Ключові слова: соціогенез, соціальне здоров'я, дошкільний вік, педагогіка Ушинського.

Вус В.И. Социальное здоровье дошкольников в контексте педагогических принципов К.Д. Ушинского. Статья посвящена изучению особенностей генезиса социального здоровья у детей в контексте организации учебно-воспитательного процесса на основе педагогики К.Д. Ушинского. Излагаются и обсуждаются результаты проведенного эмпирического исследования. Отмечается, что характер восприятия межличностного взаимодействия и актуальность кооперационных и коммуникационных процессов становятся существенными факторами личностного и социального развития дошкольников. Отмечается необходимость согласованности воспитательных воздействий родителей и педагогов, увеличение качества мотивации деятельности, поддержка и развитие индивидуальности дошкольников.

Ключевые слова: социогенезис, социальное здоровье, дошкольный возраст, педагогика Ушинского.

Постановка проблеми. Серед низки актуальних питань сучасності, особлива увага в педагогіці і психології приділяється питанню розвитку духовної і моральної сфер підростаючого покоління. Адже аксіогенез дитини є вихідною точкою розвитку духовно-ціннісних пріоритетів суспільства і, відповідно, майбутнього.

Вихідні передумови. У контексті засадничих принципів експериментальної програми вивчались показники соціального здоров'я дошкільників: специфіка соціальної активності, характер сприйняття міжособистісної взаємодії (у системі дитина — однолітки — батьки — педагоги), рівень розвитку розумових здібностей та пізнавальної активності, особливості розвитку ціннісно-сміслової сфери та вектори генези духовності.

Мета статті — виклад та обговорення результатів емпіричного дослідження особливостей соціального здоров'я дошкільників у контексті організації навчально-виховного процесу на засадах педагогіки Ушинського.

Виклад результатів дослідження. У ході вивчення специфіки взаємодії дошкільників у спільній діяльності, аналіз результатів спостереження за процесом взаємин дошкільників здійснювався відповідно до структурних компонентів взаємин: поведінкового, когнітивного та афективного (таблиця 1).

Поведінковий компонент: дає змогу з'ясувати рівень розвитку комунікативних вмінь та навичок партнерської взаємодії дітей з однолітками.

Когнітивний компонент: виражає рівень сформованості навичок взаємооцінювання.

Афективний компонент: відображає стан емоційного ставлення до однолітків.

Таблиця 1

Кількісні показники вивчення специфіки взаємодії дітей у спільній діяльності (напрямок спостереження Мельник І.А.)

№	Показник	М	σ
<i>Поведінковий компонент</i>			
1	усвідомлення дитиною спільної мети діяльності	1,13	0,73
2	комунікативні вміння (передача та отримання інформації)	1,37	0,72
3	способи виконання спільних дій	1,30	0,70
<i>Когнітивний компонент</i>			
4	оцінне ставлення до дій однолітка у процесі спільної діяльності	1,20	0,66
5	сприймання оцінок у свою адресу	0,90	0,60
6	оцінне ставлення до результату спільної діяльності з однолітками	1,33	0,66
<i>Афективний компонент</i>			
7	налагодження емоційного зв'язку з однолітками у процесі спільної діяльності	1,27	0,86
8	емоційно-вибіркове ставлення до однолітків	1,33	0,47
9	емоційні переживання у процесі спільної діяльності	1,33	0,56

На підставі визначених І.А. Мельник засад інтерпретації результатів спостереження, можливо зазначити, що досліджуваним притаманні:

- ✓ у **поведінкових реакціях** на ситуацію міжособистісної взаємодії:
 - діяльність з метою досягнення спільного результату, але автономно;
 - схильність повідомляти про свої ідеї;
 - пропонувати свої ідеї при виконанні спільних дій;
- ✓ у **когнітивній рефлексії** міжособистісної взаємодії:
 - використання позитивних та негативних оцінок дій однолітка, але без обґрунтування їх;
 - схильність не реагувати на оцінки однолітка або ображатися на них, якщо вони негативні;

- схильність позитивно оцінювати спільні та власні досягнення і негативно – досягнення однолітка;
- ✓ у **афективній рефлексії** міжособистісної взаємодії:
- демонстратизм та привертання уваги до своєї діяльності;
- контактування з одним або обмеженою кількістю учасників спільної діяльності;
- вираження комунікативних дій, що свідчать про позитивні емоційні переживання щодо результату спільної діяльності.

Найвищі показники зафіксовані за шкалами «комунікативні вміння» ($M=1,37$) та «оцінне ставлення до результату спільної діяльності з однолітками», «емоційно-вибіркове ставлення до однолітків», «емоційні переживання у процесі спільної діяльності» ($M=1,33$).

Зазначені результати вказують на актуалізацію для особистісного розвитку дошкільників саме комунікативних вмінь та навичок. Рівень розвитку комунікативної компетентності набуває визначального значення для формування їх соціального здоров'я (public health). Важливість комунікативної сфери підтверджується й суттєво вираженою емоційною рефлексією процесу міжособистісної взаємодії.

Так, за результатами кореляційного аналізу, виявлені статистично значимі зв'язки шкали «комунікативні вміння та навички» зі шкалами «емоційно-вибіркове ставлення до однолітків» ($r=0,63$ при $p\leq 0,05$), «емоційні переживання у процесі спільної діяльності» ($r=0,56$ при $p\leq 0,05$). Зазначені шкали достовірно корелюють з «рівнем розвитку соціальної компетентності» ($r=0,65$ при $p\leq 0,01$; $r=0,53$ при $p\leq 0,01$ та $r=0,56$ при $p\leq 0,05$, відповідно)

Можливо вести мову про наявність формування кооперації та колективізму (cooperation and companionship) як векторів генези індивідуальної реальності дошкільників. Водночас, простежується тенденція до збереження власної автономності та індивідуальності у груповій активності. Досліджувані прагнуть «не розчинитись» у загалі, зберігаючи спільну організацію.

Отриманий результат узгоджується із завданням формувальних впливів педагогіки К.Д. Ушинського — «формування духу спільноти». Однак, дитина сензитивна, також, і до впливу соціокультурних інтенцій сучасності. Зазначені різноспрямовані впливи й призводять до формування певної амбівалентності у індивідуальній перцепції міжособистісної взаємодії.

У контексті поглядів В.В. Століна, слід зазначити, що наявність амбівалентності, внутрішньоособистісних протиріч і є рушійною силою, що найбільшою мірою детермінує процес особистісного розвитку. Саме тому, завдання педагогічних зусиль полягає у пошуку специфічних форм організації навчально-виховного процесу з метою зниження антагоністичності зазначених впливів, сприянню гармонізації соціального здоров'я дошкільника.

За результатами вивчення особливостей соціалізації та соціального здоров'я досліджуваних виявлено, що, в основному, показники шкал відповідають середньому рівню (див. таблиця 2).

**Кількісні показники вивчення специфіки public health дошкільників
(напрямок спостереження Вус В.І.)**

№	Показник	М	σ
<i>Пізнавальна активність</i>			
1	рівень пізнавальної активності	6,50	1,74
2	емоційне ставлення до навчальної діяльності	6,04	1,65
<i>Самостійність та саморегуляція</i>			
3	рівень автономності поведінки	6,87	1,96
4	знання норм та правил внутрішнього розпорядку закладу	7,62	1,99
5	рівень керування правилами у власній діяльності	6,70	1,94
6	діяльність з метою досягнення власних цілей	7,25	1,64
7	діяльність з метою уникнення покарання	4,41	2,50
8	діяльність з метою досягнення схвальної оцінки	5,91	2,06
<i>Творчість та естетизм</i>			
9	продукування ідей	6,20	2,28
10	дивергентність мислення	6,46	2,72
11	оцінне ставлення однолітків до творчих ідей дитини	5,83	2,63
<i>Духовно-моральна активність</i>			
12	емоційне ставлення до участі у духовно-моральних діях	5,70	1,30
13	знання норм та правил морально-етичної поведінки	7,00	1,81
14	керування духовно-моральними нормами у власній діяльності	6,62	1,66
<i>Емоційна культура</i>			
15	частота проявів демонстративності поведінки	5,50	2,20
16	емоційність реагування	6,33	1,99
17	ступінь конфліктності	4,33	1,97

Кількісний розподіл показників становить такий порядок:

- показники шкали «емоційне ставлення до навчальної діяльності» нижчі за загальний «рівень пізнавальної активності»;
- рівень «знання норм та правил внутрішнього розпорядку» у кількісних показниках вищий за «рівень керування правилами у власній діяльності»;
- вищі показники за шкалами «рівень автономності поведінки» та «діяльність з метою досягнення власних цілей»;
- «нижче середнього» кількісний рівень шкали «діяльність з метою уникнення покарань»;
- кількісні показники творчого потенціалу дошкільника вищі за рівень «оцінного ставлення однолітків до творчих дій дитини»;
- кількісна виразність шкали «знання норм та правил морально-етичної поведінки» вища за рівень «емоційного ставлення до участі у духовно-моральних діях» та «керування духовно-моральними нормами у власній діяльності»;

- показники шкали «ступінь конфліктності» виявлені на рівні «нижче за середній»;
- вищі показники за шкалою «емоційність реагування».

Отже, специфіка соціогенезу дошкільників простежується у таких аспектах:

з однієї сторони:

- *низький ступінь конфліктності; формування соціально важливих особистісних якостей таких як: спрямованість на досягнення успіху, цілепокладання, нонконформізм, автономність та самостійність; високий рівень обізнаності у правилах та нормах поведінки; «духовно-моральна компетентність»; формування емоційної культури;*

натомість:

- *емоційна складова пізнавальної активності нижча за реальні можливості досліджуваних (форми організації навчальної діяльності не знаходять належного емоційно-позитивного відгуку у сприйнятті досліджуваних); середній рівень керування нормами та правилами поведінки у власній діяльності; невміння (або не бажання) адекватно оцінювати творчі успіхи інших дітей.*
- *Дискусійним є питання якісних показників розвитку «емоційності реагування» у досліджуваних.*

Відповідно, значна увага у дослідженні була приділена вивченню детермінації виявлених негативних аспектів соціогенезу дошкільників.

Характер сприйняття навчальної діяльності зумовлюється соціальною ситуацією та рівнем розвитку компетенцій дитини. Так, за результатами кореляційного аналізу, встановлено, що позитивно-емоційне ставлення досліджуваних до навчальної діяльності значною мірою залежить від рівня розвитку у них комунікативних вмінь та навичок ($r=0,43$ при $p \leq 0,05$), рівня соціальної компетентності ($r=0,60$ при $p \leq 0,01$), поваги з боку інших дітей ($r=0,47$ при $p \leq 0,01$), рівня автономності поведінки ($r=0,63$ при $p \leq 0,01$), загального рівня розумового розвитку ($r=0,77$ при $p \leq 0,01$) та запасу знань ($r=0,68$ при $p \leq 0,01$) (див. рис 1).

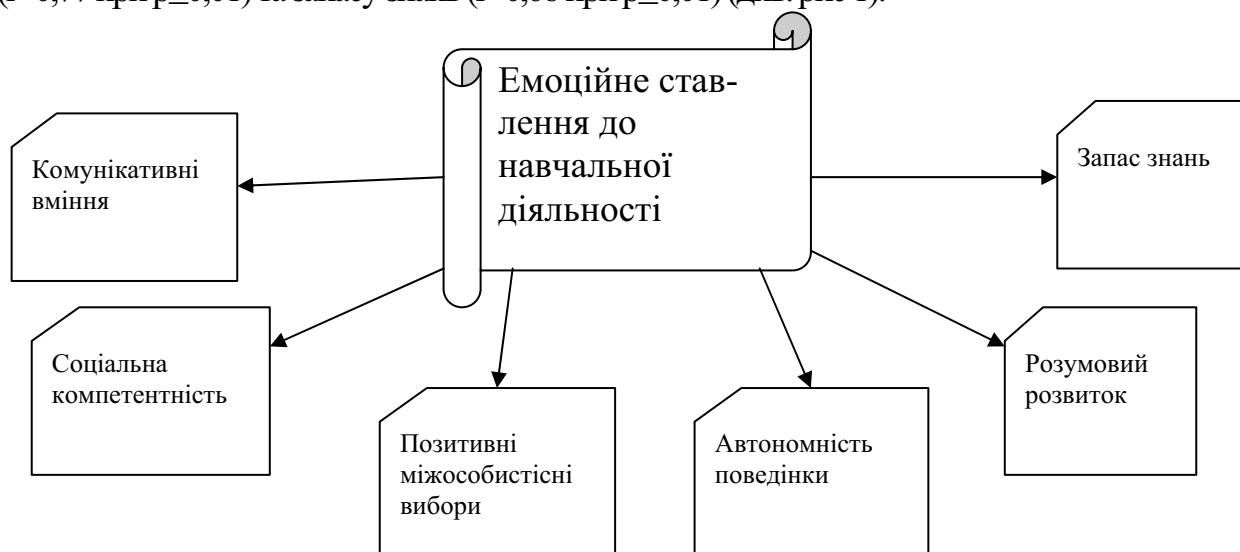

Рис. 1. Кореляційні зв'язки шкали «емоційне ставлення до навчальної діяльності».

Характер керування загальноприйнятими нормами та правилами у власній діяльності дошкільників значною мірою визначається оцінним ставленням оточуючих та рівнем розвитку компетенцій дитини. Так, виявлені статистично значимі кореляційні зв'язки шкал «керування нормами та правилами у власній діяльності» зі шкалами «очікування соціального схвалення» ($r=0,64$ при $p \leq 0,01$), «якість взаємин з оточуючими» ($r=0,48$ при $p \leq 0,05$), «позитивні міжособистісні вибори» ($r=0,57$ при $p \leq 0,01$), «рівень самостійності» ($r=0,71$ при $p \leq 0,01$), «рівень розумового розвитку» ($r=0,73$ при $p \leq 0,01$) та «комунікативні вміння та навички» ($r=0,63$ при $p \leq 0,01$) (див. рис.2)

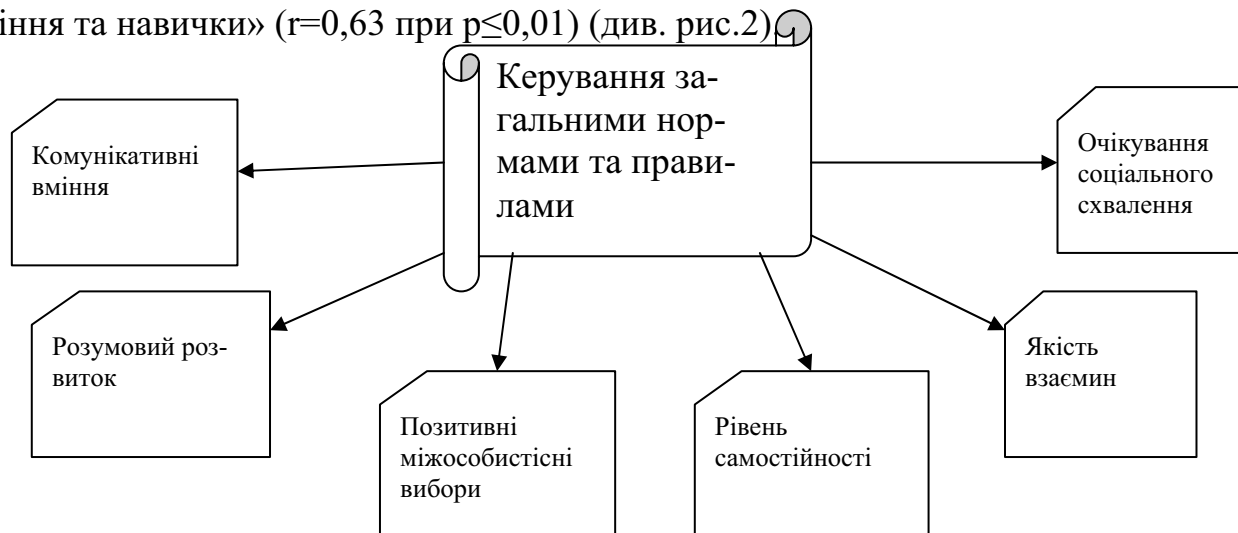

Рис. 2. Кореляційні зв'язки шкали «керування нормами та правилами у власній діяльності».

За результатами кореляційного аналізу встановлено, що особливості емоційного ставлення до об'єкту оцінювання та власний рівень розвитку компетенцій також зумовлюють і характер оцінного ставлення до творчих дій іншої дитини (шкала «оцінне ставлення» корелює зі шкалами «рівень розвитку соціальної компетентності» ($r=0,70$ при $p \leq 0,01$), «рівень самостійності» ($r=0,51$ при $p \leq 0,05$), «рівень розумового розвитку» ($r=0,61$ при $p \leq 0,01$), «запас знань» ($r=0,65$ при $p \leq 0,01$), «емоційні зв'язки з одногрупниками» ($r=0,68$ при $p \leq 0,01$) та «емоційно-вибіркове ставлення» ($r=0,42$ при $p \leq 0,05$) (див. рис. 3)).

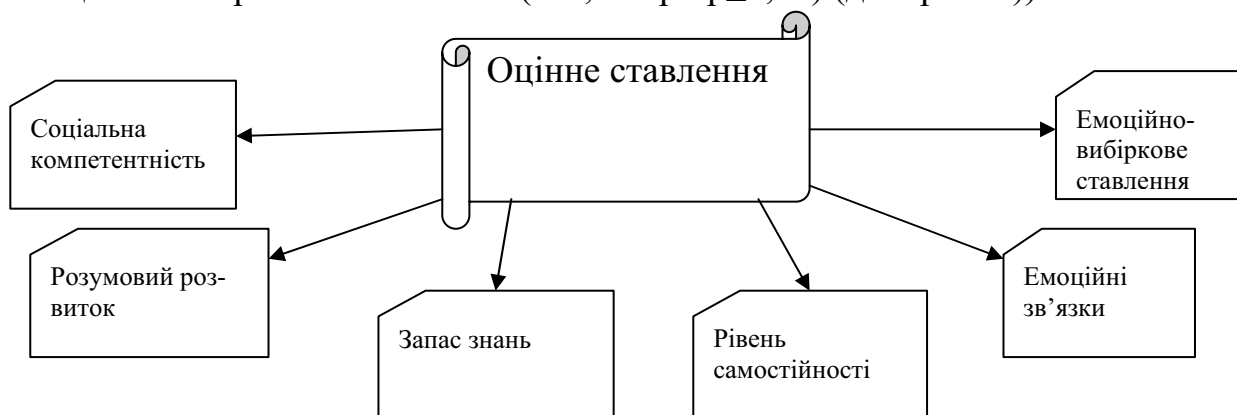

Рис. 3. Кореляційні зв'язки шкали «оцінне ставлення одногрупників до творчих дій дитини».

Встановлено, що специфіка проявів емоційності реагувань дошкільників визначається якістю міжособистісних взаємин ($r=0,48$ при $p\leq 0,05$), рівнем розумового розвитку ($r=0,44$ при $p\leq 0,05$), самостійності ($r=0,51$ при $p\leq 0,01$), автономності поведінки ($r=0,59$ при $p\leq 0,01$) та не належним усвідомленням спільної мети діяльності ($r=-0,42$ при $p\leq 0,05$).

Вивчення особливостей генези аксіосфери дошкільників здійснювалось за опитуванням «три бажання». Кількісні результати наведені у таблиці 3.

Таблиця 3

Кількісні показники вивчення ціннісних пріоритетів за напрямом опитування «Твої бажання»

№	цінності	М	σ
1	матеріальні цінності	1,50	1,33
2	очікування соціального схвалення	0,80	0,89
3	естетичні цінності	0,57	0,94
4	якість взаємин з оточуючими	0,46	0,85
5	фантазії та ігрова діяльність	0,42	0,80
6	альтруїстичні цінності	0,30	0,67
7	здоров'я	0,03	0,19

Серед ціннісних пріоритетів у досліджуваних домінують матеріальні цінності ($M=1,50$). Однак, найвищий показник дисперсії ($\sigma=1,33$) вказує на неоднозначне ставлення дошкільників до матеріальної сфери. У поєднанні з одночасною високою пріоритетністю і групи цінностей «очікування соціального схвалення», отриманий результат можливо розглядати як усвідомлення досліджуваними актуальності матеріальних цінностей задля досягнення більшої значимості у соціальних транзакціях. Саме наявність кількості та якості матеріальних цінностей у дитини і підвищує її соціальний статус у перцепції одногрупників.

Подібна думка підтверджується і результатами кореляційного аналізу. Так, встановлено, що ціннісно-сміслова значущість матеріальних цінностей визначається характером сприйняття міжособистісної взаємодії ($r=-0,56$ при $p\leq 0,01$) та актуальністю коопераційних та комунікаційних (cooperating and commuting) процесів у міжособистісних взаєминах ($r=0,44$ при $p\leq 0,05$).

Відповідно до гендерної та вікової диференціації вибірки, встановлено:

- розвиток дівчат вирізняється більш вираженою аксіологічною спрямованістю (спостерігається більша кількість ціннісних виборів);
- матеріальні, соціальні та естетичні цінності, цінності фантазій та ігрової діяльності більшою мірою актуальні саме для дівчат ніж для хлопців;
- найбільша кількість аксіологічних виборів припадає на вікові категорії 5-ти та 4-х років.

Загальні кількісні показники рівня тривожності досліджуваних, згідно з інтерпретацією методики, знаходяться на середньому рівні (див таблиця 4). Отже, можливо стверджувати, що організація навчально-виховного процесу за

експериментальною програмою не викликає у досліджуваних суттєвих емоційних переживань та напруги.

Таблиця 4

Кількісні показники вивчення рівня тривожності за методикою Дорклі

№	Показник	М	σ
1	Рівень тривожності	7,63	1,50

Аналіз якісних показників методики вказує на наявність наступних негативних тенденцій у сприйнятті досліджуваними міжособистісної взаємодії:

- ✓ У стосунках дитина – інша дитина:
 - «ображають»;
 - «не цікаво, скучно»;
 - з дитиною «не хочуть ділитися» або сама дитина «не любить ділитися»;
- ✓ У стосунках дитина – дорослий:
 - «з батьками нудно і не цікаво»; батьки не розуміють дітей;
 - прагнення відповідати очікуванням дорослих;
 - страх перед покаранням;
 - конфлікти батьків призводять до погіршення самопочуття дитини, зниження її самоповаги;
- ✓ У буденно-побутовій активності:
 - амбівалентність та вибірковість вимог батьків (непослідовність вимог, «подвійні стандарти», «одній дитині можна, а іншій ні», заставляють дитину щось виконувати самостійно часто як покарання тощо);
 - «дріб'язковість» вимог батьків («не ту чашку взяла», «не так щось зробив» тощо)
 - ігнорування батьками почуттів дитини («хочеться гратися», «надто гаряча вода», «боляче», «надто важко» тощо);
 - спрямованість на уникнення покарання;
 - очікування подарунків та естетики діяльності.

Виявлені тенденції можливо розглядати як виражену потребу дітей у узгодженості виховних впливів, збільшенні якості мотивації до діяльності, підтримці та розвитку їх індивідуальності.

Таблиця 5

Кількісні показники вивчення міжособистісних виборів

№	Показник	М	σ
1	кількість позитивних виборів	1,83	1,82
2	кількість негативних виборів	1,09	1,83

Вікова структура групи складається з дітей 3-х, 4-х, 5-ти та 6-ти років. Найбільша кількість дошкільників у віці 6 років (15%); 5-ти років — 50%; 4-х та 3-х років — 24% та 12%, відповідно. За гендерним складом: 59% дівчаток та 41% хлопців.

За результатами аналізу «карти міжособистісних взаємин» встановлено, що загальна кількість позитивних міжособистісних виборів у віковій категорії 6

років становить 17, а негативних – 8; у дітей 5-ти років — 36 позитивних та 13 негативних; 4-х років — 19 позитивних та 3 негативних; 3-х років — 11 позитивних та 1 негативний вибір.

Дівчата групи отримали загалом 38 позитивних та 11 негативних виборів; хлопці — 18 позитивних та 25 негативних виборів. За характером міжособистісних виборів можливо зазначити, що стосовно дівчат було здійснено більше виборів.

Отже, у структурі міжособистісних стосунків виявляються:

- суттєве переважання позитивних міжособистісних виборів;
- «костяк» групи складають діти 5-ти років; до них виявлена найбільша кількість позитивних виборів;
- найбільша кількість негативних виборів виявлена до дітей 6-ти років;
- переважання саме дівчат за ступенем інтеграції у групову активність.

Результати вивчення специфіки соціальних компетенцій дошкільників за методом експертних оцінок вказують на «вище за середній» рівень їх розвитку (див. таблиця 6).

Таблиця 6

Кількісні показники вивчення специфіки соціальних компетенцій дошкільників (експертні оцінки)

№	Показник	М	σ
1	запас знань	8,12	1,56
2	рівень розумового розвитку	8,00	1,64
3	прояв творчої активності	7,79	1,47
4	мотивація до навчальної діяльності	7,66	1,63
5	рівень самостійності	7,58	1,58
6	рівень соціальної компетентності	7,20	1,17

Висновки:

- віковими особливостями міжособистісної взаємодії досліджуваних є те, що «костяк» групи складають діти 5-ти років, до них виявлена найбільша кількість позитивних виборів; діти 4 та 5 років вирізняються більш складною та розвинутою ціннісно-смісловою сферою;
- вплив гендерних характеристик зумовив наступні тенденції розвитку досліджуваних: розвиток дівчат вирізняється більш вираженою аксіологічною спрямованістю (спостерігається більша кількість ціннісних виборів); переважають дівчата за ступенем інтеграції у групову активність, саме до них звернена загальна увага у групі;
- характер сприйняття міжособистісної взаємодії та актуальність кооперативних та комунікаційних (cooperating and commuting) процесів стають суттєвими чинниками особистісного та соціального розвитку досліджуваних;
- в якості позитивних результатів організації навчально-виховного процесу за експериментальною програмою можливо розглядати: позитивну динаміку формування культури міжособистісної взаємодії (переважання позитивних міжособистісних виборів); позитивне емоційне сприйняття дослід-

жуваними специфіки навчально-виховного процесу; низький ступінь конфліктності; формування соціально важливих особистісних якостей, таких як: спрямованість на досягнення успіху, цілепокладання, нонконформізм, автономність та самостійність; високий рівень обізнаності у правилах та нормах поведінки; «духовно-моральна компетентність»; формування емоційної культури; досліджувані вирізняються «вище за середній» рівнем розвитку соціальних компетенцій;

- негативні ж результати полягають у тому, що емоційна складова пізнавальної активності нижча за реальні можливості досліджуваних (форми організації навчальної діяльності не знаходять належного емоційно-позитивного відгуку у сприйнятті досліджуваних); середній рівень керування нормами та правилами поведінки у власній діяльності; невміння (або не бажання) адекватно оцінювати творчі успіхи інших дітей;
- водночас, простежується актуальна потреба дітей в узгодженості виховних впливів батьків та педагогів, збільшенні якості мотивації до діяльності, підтримці та розвитку їх індивідуальності.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні особливостей генези соціального здоров'я дошкільників.

Список використаних джерел

1. Вус В. І. Теоретико-методологічні засади дослідження особистісного розвитку дитини в контексті духовно-релігійного виховання / В. І. Вус // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – № 116. – С. 67-71.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Vus V.I. Teoretico-metodologichni zasadi doslidzennia osobistisnogo rozvytku ditiny u contexti duchovno-religiynogo vichovannia / V.I. Vus // naukoviy chasopys NPU im Dragomanova. Seria 12. Psychologichni nauki: zb. Naukovich prac. - K. : NPU im Dragomanova, 2014. – 116. – P. 67-71

Vus V.I. Public health of preschoolers in the context of pedagogical basis of K.D. Ushinsky. In the article the results of the empirical research, throwing light upon the features of the social health genesis in children in the context of teaching and educational process organization on the basis of K.D. Ushinsky's pedagogy, are stated. It is noted that the nature of perception of interpersonal interaction and the relevance of cooperation and communication processes become essential factors of the personal and social development of preschool children.

As positive results of teaching and educational process organization according to the experimental program the next things are considered: the positive formation dynamics of the culture of interpersonal interaction (the prevalence of positive interpersonal choices); the positive emotional perception of the specifics of the teaching and educational process by examinees; the low degree of the conflict behavior; formation of socially important personal qualities such as orientation on success achievement, goal-setting, nonconformism, autonomy and independence; the high level of awareness in rules and standards of behavior; "spiritual and moral competence"; emotional culture formation; the examinees are notable for the level of development of social competences "above the average".

The negative results are that the emotional component of the informative activity is lower than the real opportunities of examinees (the forms of organization of the educational activity do

not meet an appropriate emotional and positive response in perception of examinees; the average level of control of behavior norms and rules in one's own activity has been revealed; an inability (or unwillingness) to estimate the creative achievements of other children adequately.

A need in coherence of the educational influences of parents and teachers, a quality increase of motivation to activity, support and development of the identity of preschool children is noted.

Keywords: sociogenesis, social health, preschool age, Ushinsky's pedagogy.

УДК 159.923.4

Гуменюк Г.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВУ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НА ДИНАМІКУ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ

Гуменюк Г.В. Дослідження особливостей прояву психофізіологічних характеристик на динаміку професійного самоздійснення. У статті викладено результати емпіричного дослідження, що висвітлюють особливості впливу психофізіологічних характеристик на динаміку професійного самоздійснення наукових працівників. Аналіз отриманих даних здійснювався відповідно до трьох «координат» психофізіологічних характеристик – вік, стать та особливості темпераменту. Встановлено, що на повноту професійного самоздійснення вчених віковий та статевий аспекти майже не впливають. Натомість вплив темпераментальних властивостей виявився досить значним. Для вчених, які досягли значних професійних успіхів, властиві ознаки сильної нервової системи. Доведено, що загальний рівень професійного самоздійснення залежить від рухливості нервових процесів, рівень внутрішньо професійного самоздійснення – від сили процесів гальмування, тоді як рівень зовнішньо професійного самоздійснення тісно взаємопов'язаний із силою процесів збудження, які лежать в основі їх активності та працездатності.

Ключові слова: фахівці, професійне самоздійснення, професійна успішність, психофізіологічні властивості, нервова система вченого.

Гуменюк Г.В. Исследование особенностей проявления психофизиологических характеристик на динамику профессионального самоосуществления. В статье изложены результаты эмпирического исследования, которые иллюстрируют особенности влияния психофизиологических характеристик на динамику профессионального самоосуществления учёных. Анализ полученных данных осуществлялся в соответствии с тремя «координатами» психофизиологических характеристик – возраста, пола и особенностей темперамента. Установлено, что на полноту профессионального самоосуществления учёных возрастной и половой аспекты существенного влияния не оказывают, тогда как влияние темпераментальных особенностей оказалось достаточно значимым. Учёных, достигших профессиональных успехов, отличает наличие свойств сильной нервной системы. Доказано, что общий уровень профессионального самоосуществления зависит от подвижности нервных процессов; уровень внутренне профессионального самоосуществления – от силы процессов торможения, тогда как уровень внешне профессионального самоосуществления тесно связан с силой процессов возбуждения, которые обеспечивают учёных необходимым уровнем активности и трудолюбия.

Ключевые слова: профессионалы, профессиональное самоосуществление, профессиональная успешность, психофизиологические особенности, нервная система учёных.

Постановка проблеми. Соціально-економічні трансформації, які відбуваються сьогодні у світі, призводять до змін у всіх сферах життєдіяльності людини. Сучасний фахівець живе в умовах соціальної напруженості з її неодмінним атрибутом – конкуренцією, яка створює новий менталітет, формує новий образ